

NARRATIVA

ISABEL MONSÓ

Viatge pel desert interior

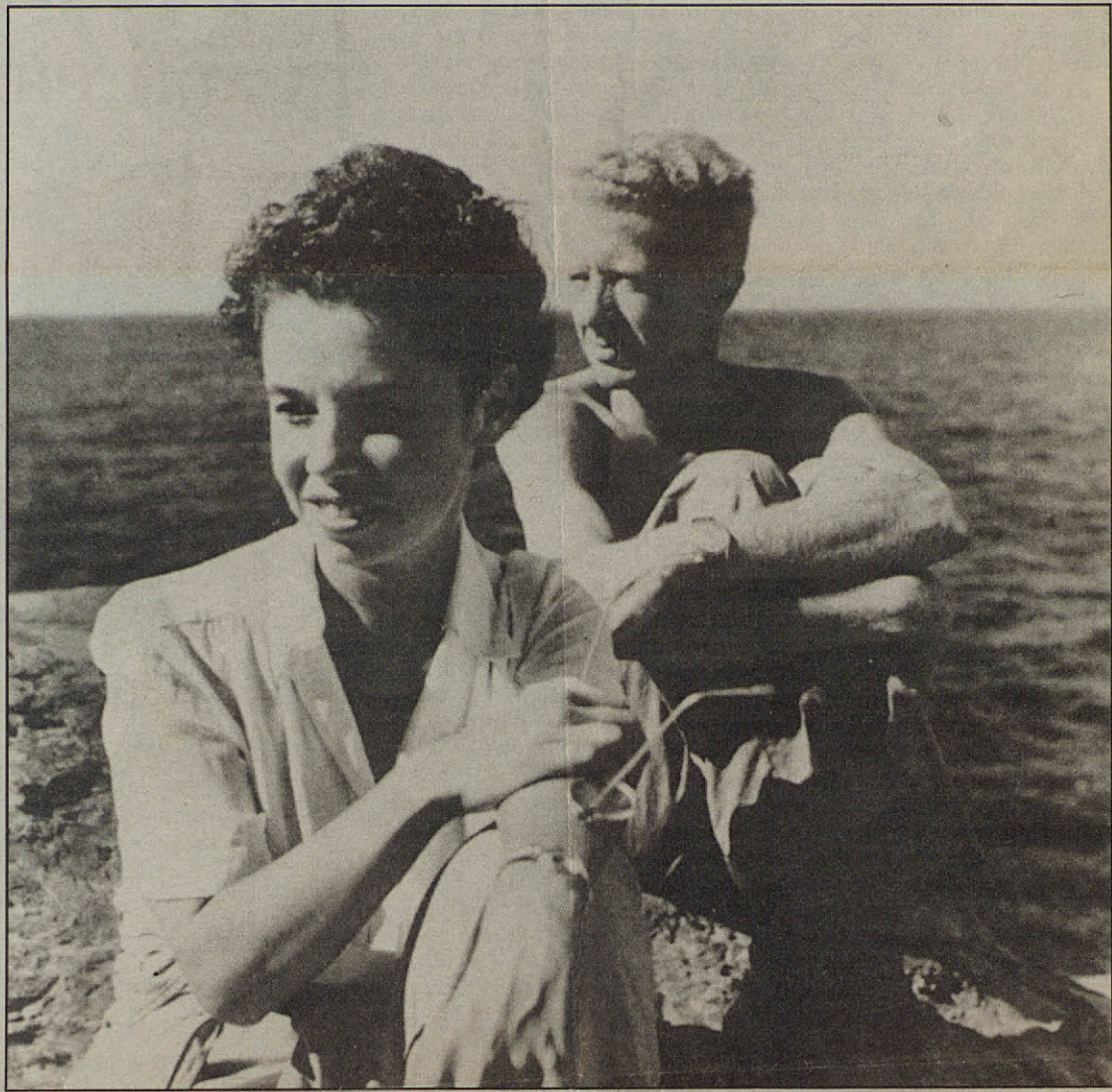
Paul Bowles, *El cel protector*.
Trad. de Jordi Arbonès. Edicions
62, col.l. *Les Millors Obres de
la Literatura Universal*.
Barcelona, 1994.

Trieu una persona, la que vulgueu, tant se val, i deixeu-la enmig d'un desert, un horitzó de dunes i més dunes que sembla que no s'hagi d'extingir mai. Lleveu-li el passaport, els documents personals, el talonari i les targetes, qualsevol paper que certifiqui oficialment la seva existència. Abandoneu-la a la seva solitud i deixeu que el temps faci el seu ofici. Perduda en la immensitat d'un mar de sorra i sota el sol abrusador del tròpic, aquesta esporuguida individualitat, sense amics, parents ni coneguts en un país estrany, es dissoldrà en el no-res i, en el millor dels casos, aconseguirà salvar la pròpia vida transformada en un pur mecanisme fisiològic de supervivència. Així ho profetitza Paul Bowles, l'autor d'*El cel protector*, una novel·la extraordinària que malauradament la majoria només coneix per la versió cinematogràfica que en va fer Bernardo Bertolucci fa uns cinc anys, quan encara no havia descobert que el seu filó es trobava a l'Orient.

Com ja li ha passat tantes vegades, Bertolucci es va rendir en aquesta ocasió a la bellesa visual i es va complaure a oferir-nos llargues seqüències d'albades i crepuscles amb camellers que anaven i venien fascinat per l'espectacle de formes i colors que és el desert, no es va adonar que reduïa l'argument de la novel·la a un impactant *son et lumière* per a turistes pobres i les reflexions de Bowles sobre la por de la mort, la indefensió de l'individu i la impossibilitat d'assolir l'amor, a un catàleg de reaccions incomprensibles, molt pròpies dels excèntrics protagonistes, dos esnobs nord-americans. No cal dir, doncs, que la novel·la dóna cent voltes a la pel·lícula i que aquesta lectura pot resultar molt alligadora per als qui creuen fermament que una imatge val més que mil paraules i que la literatura serà suplantada, en les pròximes dècades, pels mitjans audio-visuals.

Però tornem a la novel·la, que és el que ens pertoca, tenint en compte que n'ha aparegut recentment la versió catalana —amb només uns quaranta anys de retard respecte a la primera edició americana, publicada el 1949—, que devem a Jordi Arbonès, un dels grans professionals de la traducció. Segons Paul Bowles, *El cel protector* és una "història d'aventures en què l'aventura real té lloc en dos plans simultàniament: en el desert real i en el desert interior de l'esperit". Així, doncs, el desert no aconsegueix solament la funció d'escauari de l'acció, sinó que adquireix també una dimensió metafòrica, per tal com, en el transcurs del llarg viatge, els dos protagonistes, un matrimoni de sofisticats intel·lectuals de Nova York, amb les seves incerteses, inquietuds, pors i subtils, es troben engolits per l'esfereïdora simplicitat del desert i avançant cap al no-res fins al caire de l'abisme de l'existència.

Recordem breument la seva història. Sota l'amenaça de l'esclat imminent de la conflagració mundial, Port i Kit, una parella de nord-americans sense ofici ni benefici, decideixen fugir del tot i *perdre's* per l'Àfrica del Nord durant un temps indeterminat —un any, potser dos— en companyia d'un amic seu anomenat Tunner, un jove ric a qui agradaria reconciliar l'aventura i les comoditats. Amb el temps, la presència d'aquest tercer en discòrdia esdevé enutjosa

Jane i Paul el 1949, vistos pel fotògraf Cecil Beaton. A baix, Paul Bowles fotografiat per Karl Bissinger

per a la jove parella, però especialment per a Port, que voldria reconciliar-se amb la seva esposa després d'alguns anys de distanciament i quasi indiferència. Així, doncs, per iniciativa de Port i aprofitant una circumstància que els sembla propícia, marxen sense Tunner en direcció cap al desert, a pesar que Port presenta ja els primers símptomes d'una malaltia estranya. Arribats a una petita localitat sudanesa, Kit s'assabenta que hi ha una epidèmia i busca desesperadament un lloc per tal que el seu marit, víctima de la febre tifoide, es pugui refer, però, com que no els accepten enlloc, acaben en una insalubre dependència de l'hospital del destacament militar de la zona, on Port viu els seus darrers dies d'agonia i deliri. Després del terrible desenllaç, Kit decideix fugir del seu passat i s'afegeix a una caravana de comerciants tuaregs, amb els quals s'abandona a una existència sense pensament ni desig ni voluntat.

Protecció i miratge

Així, doncs, per què "el cel protector"? Quina mena de protecció els ofereix el cel a Port i Kit, l'un mort i l'altra embogida? Probablement, cap ni una. La seva protecció és, com sol passar al desert, només un miratge. Els qui estan assedegats hi veuen oasis, i els qui se senten deseparats de tot, com és el cas de Port, creuen que el cel roent del desert —tan llis i immutable, tan tranquil·litzador— els és una protecció contra les tenebres, contra la nit absoluta, contra el no-res de la mort, i, tanmateix, els resulta tan fàcil, a Port i a Kit, travessar el límit d'aquesta última protecció i caure en el buit abismal. I és que és evident que, segons Bowles, res no pot emparar els protagonistes de la novel·la, de la mateixa manera que res no empara el fràgil ésser humà, a pesar que cadascun de nosaltres s'entossudeixi a demostrar al preu que sigui tot el contrari.

Com veieu, Paul Bowles no té

res a envejar als existencialistes més lúgubres, l'obra dels quals suscita la seva més viva admiració. En va tenir notícia en els seus primers viatges a París, a la dècada del 1930, quan ell era un jove net de Queens que dubtava entre esdevenir escriptor o compositor i s'interessava per tot i per tothom: un tast de surrealisme, un bon grapat de coneixences que el van influir poderosament, la lectura inquietant de les primeres obres de Sartre, l'activisme marxista, hores i hores de febrils composicions musicals sota la tutela del seu amic Aaron Copland i, de sobte, un fet quasi accidental que el va marcar profundament... unes vacances al Marroc. Les experiències d'aquell estiu el van fascinar fins a tal punt que no va poder evitar de tornar-hi una vegada i una altra. Fins que es va establir a Tànger, on viu encara avui confiant no pas en la protecció del cel, sinó en la seva benevolència. ■